

Pratarmė

Guriniais mano gimtinės apylinkėse vadinami trumpiniai. Dažniausia šio žodžio vartosena tikriausiai būtų ši: duonos guriniai. Daugiau apie tai esu rašęs ankstesnės savo knygos „Guriniai“ (2013) pradžioje.

Nesunku suprasti, kad literatūros kritikas taip vadinama savo užrašus, atsirandančius savaime. Dažniausiai jie trumpi, eskiziški. Bet ir ilgesnių, nuodugnesnių rašinių pasitaiko.

Skaitytojai bemat supras, kad skaitymą pradėti ir baigti galima bet kuriame puslapyje. Per TV laidos reklaminį intarpą. Kol nuvažiuosi iki savo stotelės. Kol užmigi. Kai nesimiega. Juokauju. Ne paskutinį kartą šioje knygoje. Dar šis tas apie gurinių žanrą – paskutiniame šios knygos rašinyje. Tai tiek kortasariškų užuominų.

Gurinių pluoštelių būta spaudoje. Kai pradedi įsivaizduoti publikaciją, jauti poreikį rašinėlius parinkti ir sudėlioti tam tikra seka, apgaubti. Tokias dėlionės, jų neardydamas, pateikiu pirmame knygos skyriuje.

Tolesni skyriai: II – apie viską, III – apie literatūrą, redakcinio ir leidybinio darbo patirtis, IV – labiau apie save, ką dariau ir darau, kas man rūpi. Kai kurie tekstai, ypač pastarojo skyriaus, belezizavosi. Guriniai, kaip jau sakytą, atsiranda savaimė, be ketinimų ir užsakymų, tad ir su žanriniais jų savaimingumu tenka susitaikyti. Su nonfiction ir fiction sankalbotomis. Bet patikinsiu, kad tikri įvykiai, potyriai, liudijimai, kaip užsirašymo akstinas, neabejotinai vyrauja.

Literatūros tyrinėtojų knygas paprastai užbaigia asmenvardžių rodyklė. Ji pravarti. O čia – keistenybė. Asmeniškai asmenvardžių rodyklė. Iš visų knygoje minimų asmenų į ją įrašyti tik literatūros žmonės. Kodėl? Literatūros kritikui atrodė, kad šįsyk to gana. Irgi gurinys.

Personažas atsisveikina

Vilnius, Šventų Jonų bažnyčia, guli pašarvotas rašytojas Romualdas Granauskas.

Jau įpusėjusios mišios, kunigas Julius Sasnauskas įkvėptai jau pakalbėjęs apie didelį rašytoją, paliekantį šią ašarų pakalnę mums.

Bažnyčia artipilnė, kas sėdi kairėj, kas dešinėj. Ir štai plačiu vidurio taku ateina ji – padėvėta boloninė striukė, megzta kepuraitė, kairėj rankoj plastiko maišelis su buteliu (regis, mineralinio), kažin kokių žurnalu ir turbūt valgio saujele. Eina iš lėto, lyg šiaip viena pati vaikštinėtų, pastovi greta čia pat sėdinčio Vytauto Landsbergio, pajuda arčiau karsto, grįžta prie klauptų ir pašlamėjusi atsisėda.

Pasiuntinė! Granausko prozos personažas.

Nemoku pasakodamas sustoti ten, kur mokėjo Granauskas.

Mačiau, kad buvo ji ir kapinėse.

Pabaiga, kuri gadina viską. Manau, nors negalėjau matyti, kad buvo ji ir prie gedulingųjų pietų stalo.

O gal ji nieko ir negadina, tokia galima pabaiga. Personažas savo vaidmenį turi atlikti iki galo. Atsisveikinti, atsiskirti nuo Autoriaus.

2014.X.31

Paraiška

Posėdis. Vakar.

Atėjau nusiteikęs taikingai. Ir nusiteikęs taip laikytis. Amžius visgi, plika galva, patirtis, atsiprašant.

Bet prasidėjo kalbos apie paraiškos formą. Paraiškos kultūros projektui paremti. Ankstesnę paraiškos formą buvau matęs, dabar pamačiau *patobulintą*.

Taikingas nusiteikimas žlugo. Visai neketinau, bet pratrūkau.

Visi pertekliniai reikalavimai, kurie brukami į paraiškų formas, atsiranda dėl valdininkijos ir biurokratiškos pertekliaus. Prisigalvojama visokiausių dalykų, tarakime, reikalavimų, kad būtų deklaruota, kiek projektą realizuojant dalyvaus invalidų, kiek mėgėjų ir kiek profesionalų, t. y. šiuo būdu norima suvaidinti tyrimą, kuris turi būti daromas kitaip ir kuriam, beje, numatytos įspūdingos lėšos. Tokius reikalavimus į paraiškų formas kiša valdininkai, laisvalaikiu nuo kavogerių turintys *ka nors* sugalvoti (viršininkai gi spaudžia, reikia pademonstruoti savo gebėjimus), ir čia ES veiklos archyvas tampa puikiu patarėju.

Pats sau manau, kad paraiškos forma turi būti patogi ir paslaugi jos teikėjams, nes didžioji dalis tų teikėjų yra kultūros darbą dirbantys, mokantys ir norintys jį tęsti žmonės. Jie jaučia pareigą, turi sumanymų, nori juos įgyvendinti, moka tą daryti, – tai kam juos *dulkinti* absurdiškais

reikalavimais? Juos reikia palaikyti, įteigti supratimą, kad ir jie, ir Kultūros taryba, ir Kultūros ministerija dirba tą patį darbą. Ar yra kitaip?

Kas vyksta, kai paraiškos formos reikalavimai skamba absurdiškai? Visi, kurie tas paraiškas rašo, arba siunta, arba sardoniskai juokiasi. Kam tai gali patikti? Ar niekam iš kultūros valdovų nerūpi, kad jų veiksmai išjuokiami šimtuose įstaigų? Kur čia *kultūra*, jeigu rimtai?

2014.IX.24

Toliau apie tą patį.

Ką seniai esu pagalvojęs.

Visokių *gairių, priemonių, programų, paraiškų* ir kitokių norminių aktų *rašytojams* pavyksta sukurti tokią situaciją: oriausiems jų *skaitytojams* paaiškėja, kad jau neverta prisidėti, kad reikalavimai žemina, ir jie ieško paramos kitur (geriausias atvejis) arba depresuoja ir baigia savo veiklą (dažnesnis, manau, atvejis).

Ar tai sąmoninga politinė pastanga, ar nesupratimas – sunku pasakyti. Jeigu sąmoninga – tai tikslas koks? Atstokit? Leiskit mums ramiai valdininkauti?

Dar iš to posėdžio. Viena iš ministerijos ponių pareiškia, kad tokių išplėtotų paraiškų pageidaujantys patys jų teikėjai! Čia tai bent.

Viltis. Kitam posėdžiui buvo visgi parengta supaprastinta, humanizuota paraiškos forma.

Turiu užsirašyti dar vieną įspūdį. Iš to laiko, kai teko būti Kultūros ir meno tarybos pirmininku (maždaug prieš dešimtmetį), prisimenu – visi posėdžio dalyviai kalba, įrodinėja, barasi, net rėkia, sunku suvaldyti. Dabartinių posėdžių dalyvių dominuojanti veikla – kantrus, apdairus patylėjimas.

Posėdžius tvarkančių valdininkų naujausias stilius – susitvarkyti taip, kad nebūtų aišku, kas yra nutarta.

Pasaulio futbolo čempionatas. Įsijungiu susitikimo transliaciją per LRT. Maždaug dešimtąją rungtynių minutę. Komandos nėra man gerai žinomos. Be abejo, rūpi suprasti, kurios komandos apranga balta, kurios oranžinė, kurios vartai kairėj, kurios dešinėj. Tad atidžiai klausausi komentatoriaus. Visko prisiklausau – jis sako žaidėjų pavardes, pasakoja, kokiam kokios šalies klubui paprastai atstovauja tas ar kitas, mini kontraktų sumas, pateikia žinių apie futbolininkų santykius su treneriais ir komandos draugais, primena, kurie jau yra įmušę įvarčių ankstesniuose čempionato susitikimuose ir t. t., ir pan. Ir tik po pusvalandžio, kėliniui baigiantis, pirmą kartą pasako vieną sakinį, galų gale paaiškinantį man, kokių šalių koman-

dos žaidžia ir kurios vartai kurioje pusėje. Tai akivaizdi profesinė komentatoriaus klaida ir paprasčiausio susivokimo stoka. Kylanti iš klaidingo įsitikinimo, kad kiekvienas žiūrovas beveik viską žino pats ir kad visi žiūri susitikimą nuo pirmos iki paskutinės minutės. Esu įsitikinęs, kad rungtynių komentatorius tiesiog privalo kas penketą minučių rasti būdą pasakyti žiūrovams, kas čia vyksta ir kokia dabar padėtis. Tą patį turėtų daryti ilgų radijo pokalbių vedėjai, – vis priminti, kas yra kalbinamas ir kokia tema.

Kodėl visa tai užsirašau?

Man tenka vesti daug literatūrinių susitikimų arba dalyvauti juose – kaip kalbančiajam ir kaip klausytojui.

Apie susitikimo svarbiausiąjį subjektą – sukaktuvininką, sutinkamos naujos knygos autorių, šiaip autorinio vakaro herojų – kalba kas nors iš mano kolegų kritikų arba iš rašytojų, sutinkančių kalbėti apie kitus.

Girdžiu ir matau, kuo toliau, tuo dažniau: sakoma daugybė subtilybių, minimos detalės ir atskiri epizodai, daug cituojama, juokaujama operuojant mažai kam suprantamomis užuominomis ir t. t., ir pan.

Svarbiausieji dalykai nepasakomi, gal įsivaizduojant, kad per menka „kartoti žinomas tiesas“, ir štai vakaro herojus styro prieš publiką kaip nežinomas, be įžodinto jo kūrybos branduolio, tik aplipintas subtilybių bei pašmaikštavimų plunksnelėmis. Niekas nepasakė, kokiai komandai jis atstovauja ir į kokius vartus nusitaikęs.

Ypač tai paaiškėja, kai pasiguodžia susitikime buvę žurnalistai. Rašydami apie tokį vakarą, neranda ką persakyti ar pacituoti.

2014.VI.23

Šių metų pradžioje turėjau galimybę panardyti po Justino Marcinkevičiaus ir Marcelijaus Martinaičio rankraščius. Ir štai sapnas.

Sapnuoju žinomų poezijos kūrinių rankraštnių versijų (ankstesnių) skaitymą. Sapne buvo aiškiai matyti, kaip į tas versijas brovėsi netikę žodžiai ir posakiai – nudėvėti, atstovaujantys „štampuotiems“ vaizdams bei įvaizdžiams, svetimiems (buvusiems) kalbėjimams, net ir ideologinėms klišėms, kurias primetė, „įterpė“ atkakliai veikiančios sumanios konjunktūros pajėgos. Kartu buvo matyti, kaip poetas tolydžio išpurto visus teršalus.

Kai tas versijas skaičiau, sąmonėje buvo atsiradęs lyg ir koks lokatorius, kuris neklysdamas fiksavo taršos šaltinius. Sapnas buvo panašus į siaubo filmą, nes tekstų užteršimo veiksmas atrodė esąs nesulaikomas, atkaklus, didžiulio masto, taigi tiesiog šiurpinantis.

Pribudus: kur tas lokatorius, kur?

Po ranka tik žadintuvas.

2014.IV.11